

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р **Радостин Вазов,**

Висшето училище по застраховане и финанси

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „**професор**“ във

Висшето училище по застраховане и финанси,
област на висше образование 3. Социални, стопански
и правни науки, професионално направление 3.8.

Икономика (Капиталови пенсии и финансов
мениджмънт)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 22 от 18.03.2022 г. и в интернет-страница на Висшето училище по застраховане и финанси, като кандидат участва доц. д-р Станислав Димитров.

1. Общо представяне на получените материали Предмет:

Със заповед № 127/30.05.2022 г. на Ректора на Висшето училище по застраховане и финанси проф. д.ю.н. Борис Велчев, съм определен за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ във ВУЗФ по област на висше образование по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика (Капиталови пенсии и финансов мениджмънт). За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат: доц. д-р Станислав Димитров от Висше училище по застраховане и финанси

Представеният от доц. д-р Станислав Димитров комплект материали на електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ВУЗФ и включва следните документи:

1. Заявление за допускане до участие в конкурса
2. Професионална автобиография
3. Диплома за завършено висше образование
4. Диплома за ОНС „доктор“

5. Свидетелство за научно звание „доцент“
6. Списък на публикациите, заедно със самите публикации за участие в конкурса
7. Тематични резюмета на научните публикации и разработки
8. Списък на приносите в научните трудове
9. Справка за цитиранията
10. Справка за съответствие с националните изисквания
11. Свидетелство за съдимост и медицинско свидетелство
12. Справка за допълнителни показатели

След заемането на академичната длъжност „доцент“ кандидатът е публикувал 27 научни изследвания. За целите на настоящия конкурс за „професор“ кандидата участва с 15 от тези публикации и два учебника. Разработена е монография на тема „Персоналното пенсионно осигуряване като източник за увеличаване на пенсионното благосъстояние на населението в България и Европейския съюз (финансови аспекти, проблеми и перспективи)“. Има студии, статии и научни доклади в цитираните области. Голяма част от публикациите са на английски език. Автор е на два учебника: „Корпоративни финанси“ в обем 299 страници; „Организация и управление на пенсионноосигурително дружество“ в обем 319 страници.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д-р Станислав Димитров е роден на 23.11.1976 г. в гр. Пазарджик. През 2001 г. завършва специалност „Финанси“ в УНСС, гр. София. През април 2002 г. печели конкурс за редовна докторантура към Катедра „Финанси“, УНСС, а през януари 2008 г. защитава докторска дисертация на тема „Оценка на пенсионноосигурително дружество“, под научното ръководство на проф. д.ик.н. Гочо Гочев. За периода от февруари 1996 г. до февруари 2000 г. работи като финансов репортер последователно във в. ПАРИ, в. КЕШ и в. Капитал. От месец март 2000 г. до началото на 2005 г. работи в Пенсионноосигурителна компания „Съгласие“ АД. Длъжностите, които последователно заема са: директор дирекция „Маркетинг и реклама“, директор дирекция „Доброволен пенсионен фонд“, зам. директор дирекция „Преки продажби“. От началото на 2005 г. до месец май 2009 г. е главен изпълнителен директор на Пенсионноосигурителна компания „ДСК-Родина“ АД. През този период е член на Управителния съвет на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване и член на Съвета на директорите на ОTR Pension Fund Ukraine. През 2007-2008 г. иницира създаването на единствения активен фонд за професионални схеми в България – Доброволен пенсионен фонд по професионални схеми „ДСК-Родина“. От началото на 2011 г. и към момента е изпълнителен директор, член на Съвета на директорите на

Животозастрахователна компания „Съгласие“ АД и представител на дружеството в Асоциацията на българските застрахователи. От септември 2009 г. е преподавател във ВУЗФ, а от 2013 г. доцент във ВУЗФ. През 2022 г. получава награда от фондация „Гаврийски“

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Доц. д-р Станислав Димитров води лекционни курсове по „Финансов мениджмънт“, „Финансово бюджетирание и планиране“, „Управление на бизнес процесите в застраховането“ и „Управление на финансовия риск“, „Корпоративни финанси“, „Финансов анализ“, „Финанси за предприемачи“, „Инвестиционна политика на пенсионноосигурителен и здравноосигурителен фонд“, „Управление на пенсионноосигурително и здравноосигурително дружество“, „Осигурителни продукти и осигурителен пазар“, „Социално осигуряване“ и „Управление на бизнес процесите в пенсионноосигурително и здравноосигурително дружество“.

Член е на Съвета по докторски програми и програмен директор направление „Застраховане и пенсионно осигуряване“ на ВУЗФ Лаб. Участва в разработването и актуализирането на учебни планове и програми, воденето на учебни курсове, подготовка на учебници и учебни пособия, ръководство на докторанти и др. Доц. д-р Станислав Димитров е автор на над 40 научни публикации. Научен ръководител на докторанти във ВУЗФ.

Доцент д-р Станислав Димитров активно е инициатор и организатор на две международни конференции (2018 и 2020 г.), посветени на въпросите на РЕЕР (общоевропейски продукт за лично пенсионно осигуряване). Първата е с участието на ЕЮРА и КФН, като конференцията е част от програмата на Българското европредседателство. Преминал множество обучения: през август 2016, Management and Leadership Training, Gen Re Business School, Germany; октомври-ноември 2014, Financial Modelling, International Banking Institute, Sofia. От 2018 г. е член на Научния съвет на Cross Border Benefits Alliance-Europe, Брюксел. Създател и ръководител на клуб Корпоративни финанси във ВУЗФ, предназначен като дискуссионен форум за студентите на ВУЗФ.

Данните от наукометричния анализ на включената в конкурса за професор научна продукция, съгласно номерацията от Обобщената справка за научните публикации и разработки са: 1 монография (самостоятелна – 202 стр.); 2 бр. студии (1 самостоятелна и 1 колективна с общо 85 стр.); 11 бр. статии (10 самостоятелни и 1 в съавторство от общо 130 стр.), 1 книга (самостоятелно) от 156 стр. и 2 бр. учебници (самостоятелни).

От представените научни трудове 8 са на български език и 9 са на английски език. От тези 17 научни трудове 15 са самостоятелни и 2 са в съавторство, за което има представени разделителни протоколи.

Професионалната дейност на доц. **Станислав Димитров** включва: ръководство на катедра „Финанси и застраховане“, член е на Академичния съвет, член на Съвета по докторски програми, член на Редакционната колегия, член на Съвета по качество във ВУЗФ, програмен директор направление „Застраховане и пенсионно осигуряване“ на ВУЗФ Лаб.

Притежава сертификати за участие в различни обучения, включително в Люксембург, Германия, Нидерландия, Унгария, Украйна, Израел, Испания. Активно взема участие в годишните срещи на ЕЮРА /Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване/, Франкфурт, Германия.

Може да се отбележи, че доц. **Станислав Димитров** е реализирал се университетски учен, научен ръководител и мениджър, преподавател и добър практик в областта на икономиката, по специално управлението на пенсионноосигурително дружество, управлението на допълнителни пенсионни фондове и управлението на животозастрахователно дружество.

4. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Въз основа на предоставената информация от доц. д-р Станислав Димитров могат да бъдат направени следните констатации. Изследванията на кандидата и като обем, и като качество са в съответствие със ЗРАСРБ, Правилника за неговото приложение и този на ВУЗФ, а за отделни позиции дори надвишават залегналите в тях изисквания. Кандидата има поредица от статии в индексирани и реферирани международни периодични издания, включени в EBSCO Research Database, Index Copernicus, Microsoft Academic Search, Ex Libris, DOAJ, Inspect, Ulrich web™, Google Scholar, COBISS.

Научната работа на доц. д-р Станислав Димитров демонстрира познаване на важните проблеми в избраното направление на икономиката, и по специално капиталови пенсии и финансов мениджмънт. Книгата „Концептуални основи на оценката на пенсионноосигурително дружество“ (2) представлява доразвита разработка на дисертационен труд за ОНС доктор, защитен от автора през 2008 г. Изследването се фокусира върху факторите, които влияят върху прогнозиране дейността на пенсионна компания, както и върху най-адекватните методи и техники за извършване на оценка на пенсионноосигурително дружество. Част от изследването е анализът на пазарна информация за сключени сделки по

придобиване на акционерно участие в пенсионни дружества. Трудът включва анализ на чувствителността на цената спрямо промените в стойностите на основни параметри.

Запознаването с хабилитационният труд позволява да се прецени, че целта на изследването е постигната, а произтичащите от нея задачи са получили адекватни решения. Ключовата теза на представената работа е доказана.

Обект на изследването в хабилитационният труд „Персоналното пенсионно осигуряване като източник за увеличаване на пенсионното благосъстояние на населението в България и Европейския съюз (финансови аспекти, проблеми и перспективи)“ е персоналното пенсионно осигуряване и възможностите, които то предоставя на всеки човек индивидуално и на обществото като цяло, за увеличаване на благосъстоянието.

Изследването е структурирано в четири глави. В първа глава са разгледани същността на персоналното пенсионно осигуряване. Разгледани са целите и ролята на персоналното пенсионно осигуряване. Изследвано е историческото развитие на този вид спестяване в България и в Европейския Съюз. Втора глава съдържа изследване на пазара на персоналното пенсионно осигуряване. Разгледани са продуктите, доставчиците, регулациите и надзора върху дейността. На анализ са подложени механизмите на функциониране на пазара на този тип осигуряване. Анализирани са пенсионното благосъстояние. В трета глава иновативно са включени различни финансови аспекти на персоналното пенсионно осигуряване. Изследвани са очакваните резултати, разходите и ефективността при персоналното пенсионно осигуряване, инвестиционните рискове и др. В четвърта глава се разглеждат някои проблеми и перспективи пред развитието на персоналното пенсионно осигуряване. Анализът включва и паневропейският продукт за пенсионно осигуряване /ПЕПП/, който е актуален за целия Европейски съюз, особено след приемане на Регламент (ЕС) 2019/1238 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година относно паневропейски персонален пенсионен продукт (ПЕПП). Изложението е обогатено с множество нагледни графични материали. Анализирани са изключително много данни. Посочени са и насоки за следващи научни изследвания на автора.

Към **научните приноси** в хабилитационния труд приемам:

1. Включване на европейския аспект в анализа на осигуряването по персонални пенсионни планове и извеждане на определение за персонално пенсионно осигуряване.
2. Интердисциплинарен анализ на свързаността на понятията персонално пенсионно спестяване и пенсионно благосъстояние.
3. Съпоставяне на осигуряването в Доброволен пенсионен фонд с други форми на спестяване в персонални пенсионни планове.

4. Извеждане на финансовите аспекти на осигуряването в персонални пенсионни планове, например: схеми на дефинираните вноски, характеристики и рискове; доходност, стратегическо разпределение на инвестиционен портфейл; цена на услугата и участие в осигуряването; ефекти на фискалните стимули; финансови мотиви за участие на доставчиците на услугата; финансови мотиви за закупуване на персонален пенсионен план от спестител; измерения на пазарните провали; показатели за измерване резултатите на персоналните пенсионни планове.
5. Формулиране и анализ на параметрите, които влияят върху резултатите от спестяване по персонални пенсионни планове.
6. Обосноваване на разбирането за ефективен спестовен продукт.
7. Измерване на пазара на персонално пенсионно осигуряване.
8. Формулиране на акцент в дългосрочните пенсионни политики – фокусиране върху увеличаване на пенсионното благосъстояние.
9. Формулиране на мерки за увеличаване пенсионните доходи.
10. Формулиране на насоки за подобрене на осигуряването в персонални пенсионни планове в България.
11. Формулиране на мерки за увеличаване покритието с осигуряване по допълнителни пенсии сред лицата с доходи, по-ниски от средните.
12. Формулиране на насоки за подобряване на инвестиционния процес в дейността на пенсионните администратори.
13. Формулиране на насоки за подобряване на управлението на риска в дейността на пенсионните администратори.
14. Формулиране на предложения за балансирано разпределение на рисковете при персоналното пенсионно осигуряване сред участниците в дейността.
15. Формулиране на рамка за активна държавна политика в областта на допълнителните пенсии, в частност на осигуряването в персонални пенсионни планове.
16. Анализ на политиките на ЕС относно персоналното пенсионно осигуряване.

Приемам авторските претенции за научни и научно-приложни приноси, формулирани в резюметата на представените публикации. Те съответстват на тематиката на конкурса. Научни приноси:

Книги:

1. Извеждане на факторите, които влияят върху прогнозиране дейността на пенсионна компания.

2. Формулиране на най-адекватните методи и техники за извършване на оценка на пенсионноосигурително дружество.
3. Формулиране ролята и мястото на пенсионноосигурителното дружество в общата пенсионна система и на финансовите пазари в страната.
4. Извеждане на основните тенденции, определящи дейността на пенсионноосигурителните дружества.
5. Извеждане на факторите, влияещи върху оценката на пенсионноосигурителните дружества.
6. Анализ на паричните потоци на пенсионноосигурителните дружества.
7. Извършване на задълбочен анализ на регулаторния и политическия риск в дейността на пенсионните компании.
8. Извеждане на модел за оценка на пенсионноосигурителни дружества.
9. Анализ на пазарна информация за сключени сделки по придобиване на акционерно участие в пенсионни дружества.
10. Извършване на анализ на чувствителността на цената спрямо промените в стойностите на основни параметри в моделите за оценка на пенсионно дружество.
11. Аprobация на модела за оценка на пенсионноосигурителни дружества.

Студии:

1. Изведени са проблемни области при спестяването в дългосрочни продукти в България от гледна точка на спестителите – физически лица.
2. Изследвани са съществуващите възможности на пазарите на спестовни продукти, тенденциите в съответните сектори и очакваните ефекти от промените в тези области. На задълбочен анализ и сравнение са подложени четири групи продукти за дългосрочно спестяване – пенсионни планове, застраховки «Живот», спестяване в банков депозит и инвестиции в договорни фондове.
3. Обосновани са възможности за подобряване на средата за избор на спестителите на дългосрочни продукти като се изхожда от хипотезата, че е необходимо да се постигне баланс между интересите на клиентите, финансовите институции и регулатора, за да се реализира ефективност при спестяването в дългосрочен продукт.
4. Анализирани са тенденциите в ЕС и предстоящото въвеждане на общоевропейския продукт за лично пенсионно осигуряване, т. н. ПЕПП.

Считам, че доц.д-р **Станислав Димитров** е наясно с утвърдените в науката критерии за наличието на научна полезност в тях.

Оценявам високо научната и научноприложна дейност на кандидата. Представената научна продукция е логически обвързана, научно обоснована и емпирично потвърдена.

Доц. д-р **Станислав Димитров** показва умение да решава широк диапазон практически полезни научни задачи, като избира подходящи подходи и методи.

Основните приноси на кандидата имат научно-приложен характер. Считаю, че доц. **Станислав Димитров** е наясно с утвърдените в науката критерии за наличието на научна полезност в тях.

Забелязани са 22 документирани цитирания в монографии, учебници, в доклади на международни форуми, монографии и колективни томове с научно рецензиране, нереферирани списания с научно рецензиране. Научните публикации на доц.д-р Димитров са цитирани от чуждестранни учени в сборници от международни конференции, в статии в международни списания, индексирани в RePec, Google Scholar и EBSCO; в ИДЕС.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Не съм открил форми на плагиатство. Нямам съмнение за личния принос на кандидата в представените научни трудове, книги, студии и публикации.

5. Критични забележки и препоръки

След подробното ми запознаване с представените материали не установих наличието на съществени пропуски, неточности или противоречия. Може би някои постановки по изследваната проблематика не съвпадат с моите схващания, но това са персонални трактовки и интерпретации на кандидата и те могат да бъдат защитени от него. Затова смятам, че те не оказват влияние върху общата ми положителна оценка и не омаловажават научните постижения на кандидата. Ето защо бележките ми имат по-скоро насочващ и препоръчителен характер за бъдещите му изследвания, а именно:

➤ на места намирам реализирано голямото желание на кандидатът да ни поднесе колкото е възможно по-богато съдържание, което води до разпиляване в не винаги подходящи детайли;

➤ някои схеми, таблици и графики, макар и много грижливо и обосновано изработени, биха могли да се експлоатират по задълбочено.

6. Лични впечатления

Познавам доц. д-р **Станислав Димитров** от съвместната ни работа в ВУЗФ. Прави впечатление, задълбоченото познаване на областта на научните му интереси и активността,

която определено показва през последните години. Те показват сериозен и ерудиран изследовател, със задълбочена теоретична подготовка и доказана способност за самостоятелни научни изследвания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представените комплект документи и материали, представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Правилника.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, убедено давам своята положителна оценка и препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Академичния съвет за избор на **доц.д-р Станислав Димитров** на академичната длъжност „професор“ във ВУЗФ по професионално направление 3.8. Икономика (Капиталови пенсии и финансов мениджмънт)

Подпис:

София

доц. д-р Радостин Григориев Вазов

18,06,2022г.